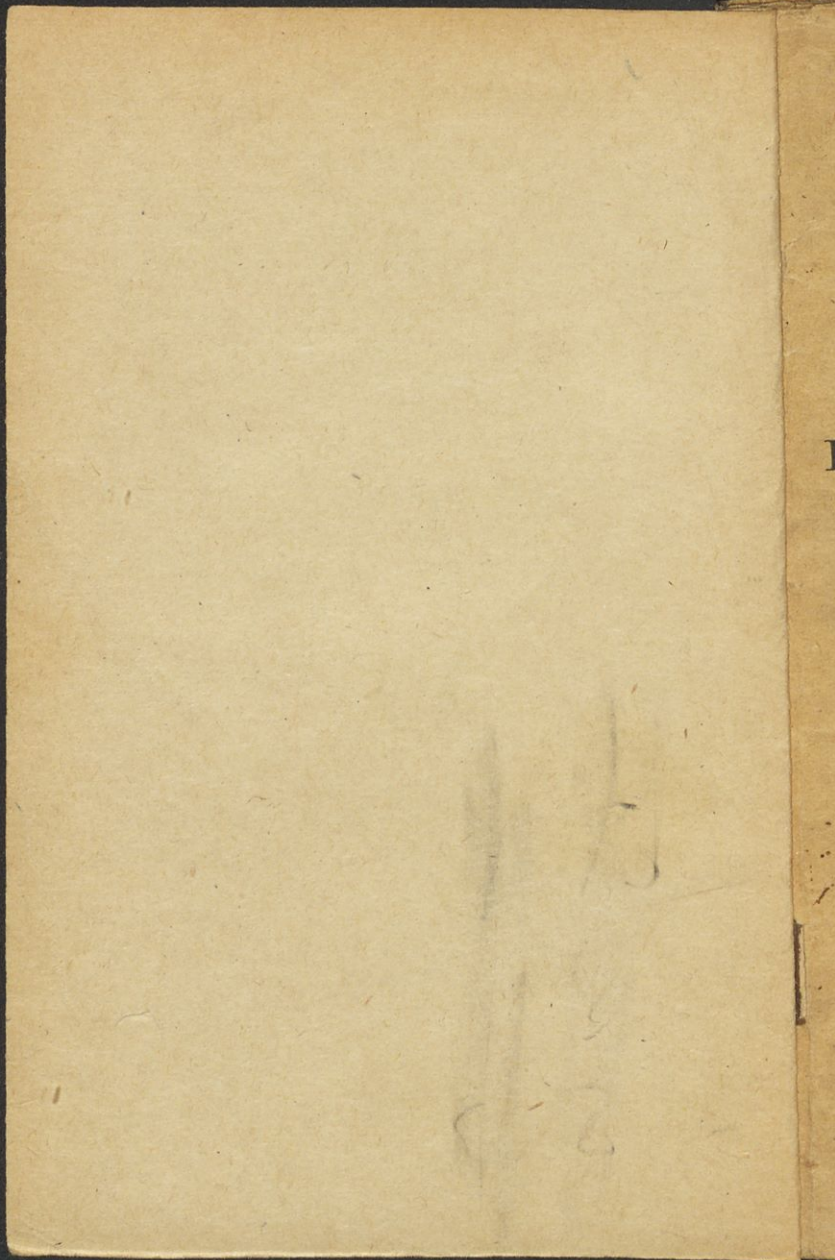

108219

Malabarščica France

Erazem Predjarn

Povest iz petnajstega stoletja.

Šesti natis.

Ljubljana.

Založil in prodaja JANEZ GIONTINI v Ljubljani.

1907.

108219

108219

17137/1950

Uvod.

Na severni strani Jadranskega morja vzdigajo se iz belega apnenika nagromadene planine. Čeravno je svet daleč tjà v Dalmacijo pust in nerodoviten Kras in se na iztočnej strani Jadranskega morja razteza na široko in dolgo, vender se zove Kras prav za prav le oni oddelek slovenske zemlje, ki se razprostira med Gorico, Trstom, Postojino in Reko. Pred mnogimi stoletji so neki te gore pokrivali zeleni bukovi in hrastovi gozdi, a brezvestnih Benečanov nemila sekira jih je — tako se govori — ugonobila ter tako odprla pot grozovitej burji. Ta in močni nalivi so s časom odnesli rodovitno zemljo, da je sedaj ondotni svet malodane gol in pust.

Znamenit je vender kraški svet radi prečudnih podzemeljskih otlin, ki so prava naravna čuda. Te jame so tu pa tam jako dolge in prostorne ter čestokrat okrašene z lepimi kapniki. V teh otlinah je naslonjen strop na močne stebre iz kapnika; tu nam

zakriva čarobne prostore krasno kamneno zagrinjalo, da bi ga tako ne pogodil najslavnejši kipar; tam meniš, da je podrtina starega gradu; tu zopet so razvrščeni kristali kakor piščali v orgljah itd. Še bolj se pa čudiš, ko čuješ v teh podzemeljskih otlinah globoko pod seboj šumenje vode, ki moti grobno tišino teh prostorov in se peneča drvi po strmem skalovji v strašen prepad, da te ob samem pogledu spreletuje groza. V teh podzemeljskih vodah živi neka čudna živalica, ki nikdar na beli dan ne pride; zove se močarilec ali človeška ribica (*proteus*). Nikjer drugod je še niso našli, le v jamah na Notranjskem je doma.

Dasi je mnogo pustega in golega sveta na Krasu, razprostirajo se vendar semtertjã rodovitne doline, kjer si pridni kmetič zemljo ogradi z velikim trdom in pridela potrebnega živeža.

Vode, ki tekó po teh dolinah, imajo večjidel le kratek tek; valé se nekaj časa po dolih, dokler se ne izgubé v kako podzemeljsko otlinó. Tako na pr. se izliva Reka pri Škocijanu v brezdno, a se prikaže kmalu zopet na dan ter se skrije potem z nova v zemljo. Istotako potok Pivka, ki izvira pri Št. Petru in teče do Postojine; tu se izteka v svetovnoznano Postojinsko jamo; Pri Planini pride pod „Malim gradom“ zopet na

dan, a se kmalu izgubi, da pride pri Vrhniku pod imenom Ljubljanica zopet na svetlo. Tudi potok Lokva izgine v Predjami pod zemljo ter priteče v Vipavski dolini kot Vipava na pláno.

Burja razsaja na Krasu tako silno, da prevrača časih težko naložene vozove. Zategadelj je i železnica, vodeča po tej pokrajini zavarovana na mnogih mestih z visokimi zidi ali lesenimi stenami.

Dasi je svet tudi većinoma gol in pust, ima vendar tudi svoje dobre lastnosti. Trava, ki raste tu med skalovjem, služi živini v tečno hrano. Kraški konji so trdne postave ter se jako čislajo; ni jih boljših za delo v gorah. Cesarski dvor ima v Lipici in Prestranku kobilarijo, iz katere pošiljajo mnogo konj na Dunaj. Kraški koštruni in ovce dajó okusnega mesa; jagnjeta večjidel prodajajo v Benetke, Trst, Ljubljano in druga mesta, kjer jih primeroma drago plačujejo.

Tužen je sicer pogled na kraške pokrajine, kakršne so dandanes; toda koliko žalostnejše morali so biti ti kraji v preteklih stoletjih, ko so gospodovali po njih ropoželjni, samopašni in kruti plemiči. Zgodovina navaja nam mnogo taci, ki so ob cestah oboroženi prežali na plen in mirnega trpina — kmeta oropali celo v njegovem domovju, ne poznavši niti usmiljenja niti pravice. Med temi nam

opisuje zgodovina tudi moža, ki je bil, dasi-ravno so ga šteli med razbojnike, vender vsega pomilovanja vreden zaradi žalostnega konca svojega, in ta mož je bil — Erazem Lugar ali Erazem Predjamski.

I. Grad Predjamo.

Mali dve uri od Postojine v stran proti Nanosu, na notranjem Kranjskem, stoji kakor orlovo gnjezdo v otlini orjaškega skalovja Predjamski grad. Svet okolo njega je jako samotni in pust; visoke skalnate stene in globoki prepadi ga obdajajo. Kraj ta, kakor i okolica je bolj podobna pustinji, ko človeškemu bivališču. Mati priroda jo je pustila brez vse krasote, kakor bi bila razlila ves svoj srd nánjo. Kamorkoli se ozreš, ne ugledaš drugzega, kakor skalo poleg skale. Iz srede tega skalovja kipi siva pečina navpik v sinji zrak, kakor velikan izmed pritlikavcev. Pod to skalino pa zijá globočina, v katero se vali potok Lokva z glasnim šumenjem in pred izlivom pa goni mlin in žago. Zgubivši se v zemljo teče več ur pod njo, da pride potem v Vipavi zopet na dan pod imenom Pivka. Kadar se napravlja k deževnemu vremenu, dviga se gosta megla iz tega brezdna.

Na desnej, visoko nad tem prepadom vodi pot do vhoda v grad, v katerem narava oponaša dela človeških rok takorekoč z zasmehovanjem. Pečina ima tri otlina: v prvo se izliva omenjeni potok Lokva, nato je druga, v katero vodi brv čez prepad; ta otlina je blizu jedno uro dolga in se nahaja v njej mnogo krasnih kapnikov. Na drugi strani jame vodi iz nje druga pot, po kateri se pride na desnej strani grada zopet iz nje. Na sredi strmega skalovja je tretja, ne zelo dolga in globoka otlina, o kateri si človek ne more misliti družega, nego da jo je priroda namenila v bivališče kakemu sovražniku vsega človeštva; kajti tak je mogel biti mož, ki si je izvolil v tej samoti stanovanje svoje, sezidavši si grad.

Grad, ki še dandanes stoji, nima več prvotnega lica, ker se je večkrat predelaval n popravljaj, a je v istini spomina vredno znamenje nekdanjih silovitih časov. Leži potisnen tako v otlino, da bi ne trebal strehe, ko ne bi bilo zaradi mokrine, ki kaplja od skalovja nad gradom. Pot do njega je ozka, čez grapo pred gradom pelje most. Pred časom sta bila dva mostiča na vretenih in tečajih; če sta se dvignila nazaj, ni mogla živa duša do gradu.

Grad, ki ga danes vidimo, ni pravi

stari grad, temveč še le pozneje prizidan; zgradil ga je bil Ivan grof Kobencel, ki je posedoval še mnogo družih graščin, leta 1570., katera letnica se še vidi nad grajskim vhodom. Ostanki prvega starega gradu vidijo se zadaj nad novim, kjer se še kaže bivališče Erazmovo. V skalo vsekane ozek pot in mali most sta vodila do starega gradu; sedaj se pa po tramih in lesenih, a slabih stopnicah pride do njegove razvaline.

Pečina gradu ima več predelov; nekaj ozidja z ozkimi in nizkimi vrati se še vidi; ravno tako tudi sled nekdanjega premakljivega mostu; nekaj višje na desni je ostanek nekake sobe in še malo višje je druga stanica. Do tu, kakor do vodnjaka, ki je vrh gradu v duplini, pride se po kamnenih stopnicah. Ta vodnjak, ki daje še vedno, toda le priлично nekaj vode, je globok štiri sežnje in je vsekane v skalo. Iz skalovja pa je napeljana voda vanj, ker je od drugod pride le malo.

Zlasti nedostopna višina in naravno zavetje v jami je napotilo jamske viteze, da so si postavili grad tako visoko, kakor si dela orel svoja gnezda. Otlina, v katerej stoji grad, je prostorna, kakor vse podzemeljske otline notranjsko-kraške zemlje ter se razteza daleč v gorovje, nahajajoče se v ozadji. Iz te otline vodi naraven podze-

meljski pot, katerega izhodišče je bilo visoko gori v hrušičnem gozdu; ker so se pa po njej skrivali razni ničvredni ljudje in so prišli jedenkrat celo razbojniki skozi njo v grad, dali so jo zazidati. To je Predjamski grad.

II. Prvi gospodarji tega gradu. Rod Luegarjev.

Pred več nego tisoč leti je mogočni cesar Karol Véliki svojo oblast razširil tudi čez naše kraje in premagal naše prednike z vojsko ter jih spravil pod svojo oblast. V onem času si je izvolil nek Nemec svoje bivališče ondi, kjer stoji današnji grad. Zval ga je Lueg (po stari nemški besedi „lugen“, kar se pravi po naše kukati), in nasledniki njegovi so se imenovali Luegarji. Slovensko ljudstvo nazivalo je grad „Predjamo“, kakor se še danes imenuje.

Iz tega gradu se je rod Luegarjev razširil tudi v druge dežele; na Koroškem, Tirolskem in Štajerskem so imeli svoje gradove in posestva. Tako je imel jeden izmed njih po izgledu svojega prednika grad, ležeč v gorskej puštinji pod Sokoljem, skalnatim hribom.

Surovi, a srčni in pogumni so bili vsi, kar jih je bilo iz tega rodu. Jednako sokolom in orlom so se vsi rodili v temnem skalovji ter se tam vzgojili. Od golega pečevja obdani in po divjih ter ljutih viharjev utrjeni prisvojili so si vsi nekako divjost, katero so ohranili vsi njihovi potomci. V orožji so vzrastli in utrjeni so bili za vse telesne težave. Po samosvojnosti so hrepeneli, zato pa so sovražili vse dolžnosti in mehkužnosti mirnega življenja. Strahu niso poznali, nevarnosti so kljubovali ter jo množili; iskali so sreče ter skušali pridobiti si slave in dostojanstva. Namen njihov je bil samo vojskovanje. Brez Luegarjev ni končal noben prepir; zaradi tega so sloveli tudi več stoletij. Mnogoteri izmed njih si je priboril slave v boju za domovino in cesarja; zato so dosegli veliko čast pri svojih vrstnikih, le malokateri je umrl naravne smrti. Tako se imenuje leta 1300. Rutold, leta 1327. zopet sin njegov z enakim imenom, leta 1405. Konrad, leta 1415. Pankracij in leta 1468. Nikolaj; vsi so bili celo glavarji Tržaškega mesta. A sreča je opoteča: poslednjemu te rodovine vendar ni bila mila, ravnala je ž njim kakor mačeha s pasterki, kakor da bi si ga bila izvolila v zadoščenje za pregrehe njegovih prednikov — bil je to Erazem.

III. Erazem Luegar Predjamski.

Ogledujoč si Predjamski grad in okolico njegovo, spomnil se bode vsakdo nehoté poslednika prvotne rodovine njegove, napominanega Erazma Predjamskega. Bil je to človek divje narave, kakor okolica gradu, v katerem je preživel otročja leta. Podedoval je ogromno imetje svojih sorodnikov. Imel je namreč dva strica, katera sta bila brez potomcev; končala sta oba življenje v turških vojskah. Erazem, ki je bil poslednji svojega rodu, je po smrti njihovej dobil vso njuno imovino v svojo last.

Erazem je bil srčen in pogumen vojak; radi tega so ga vsi plemiči Kranjske, Štajarske in Koroške visoko čislali. Pa temán je bil njegov duh in življenje njegovo osorno. Nikoli ga ni navdajala ljubezen z mehkejšimi čuvstvi in okusil ni nikoli očetovskega veselja. Plemenita gospa Katarina Ungnandova mu je bila od njegovih sorodnikov dana v zakon po sili; zato jo tudi ni ljubil in zakon je ostal brez otrok. Čez malo let mu jo je iztrgala neizprosna smrt. Samo jednega človeka je imel Erazem na svetu, katerega je v resnici ljubilo njegovo srce, katerega se je duša njegova oklenila z vso gorečnostjo — bil je to jedini prijatelj njegov, učitelj v vojaških vednostih, Andrej Baumkirher iz

Vipave, uzor pravega junaka, od katerega d
je prevzel značaj, srčnost in vse mišljenje. s
Dvakrat je pomagal Erazem v zvezi s pri- n
jateljem Baumkirherjem cesarju Frideriku III.,
ko je bil v nevarnosti, da pade v roke sov- o
ražnikom — Baumkirher je moral pozneje l
v Gradcu dati glavo, in sigurno bi bila e
ista usoda zadela tudi Erazma, da ga ni s
bil ravno takrat cesar poveril s posebnim
poslanstvom.

Ko se povrne, izve Erazem tužno novico
o usodepolni in bridki smrti jedinega pri-
jatelja svojega. Bolest, žalovanje po dragem
prijatelju omračite mu srce, katero se do-
sihmal še nobenej nesreči ni uklonilo, —
nobena solza mu ni še porosila obličja; sedaj
pak so se udrle solze po njegovih licih —
prvikrat v življenju, po licih moža, ki sicer
ni poznal ne žalosti, ne bolesi. Srce njegovo
je bilo sila vznemirjeno. Javno je grajal
krivico, katera se je zgodila prijatelju in
sklenil je, izstopiti iz cesarske službe. Toda
cesar Friderik III. je previsoko cenil službo
njegovo in ni hotel odsloviti tacega junaka.
Po dolgotrajnem prigovarjanju se je vender
dal preprosi, da je ostal, in cesarja Fri-
derika naslednik, junaški Maksimiljan, sam
je še le pomiril njegovo srce. S svojo ju-
naško roko je služil še dalje domovini in
cesarju, toda nikdar več ga ni bilo videti,

da bi se smejal, kajti bil je brez prijatelja. Srce njegovo bilo je prazno in svet zdel se mu je neizmerna puščava. Od tedaj mu je bil žrebec njegovo vse, žrebec živ kakor ogenj, ki ga še ni jahal nihče drug nego Erazem, potem pa dva velika psa, Sultana, dobro izučena na medvedji in volčji lov. Spremljala sta ga povsod, celo spala sta pri njem.

Nikoli več ni govoril Erazem o svojem pokojnem prijatelju, a spomin na njega je živel vedno v potrtem njegovem srcu, podoba prijateljeva plavala mu je vedno pred očmi v divjem boju kakor doma. Nek notranji glas mu je vedno dejal, da je tudi njemu usoda namenila blizu jednako smrt.

IV. Erazem ubije grofa Papenhajma.

Ko je Erazem prišel na cesarski dvor, ni izpremenil prav nič svojih navad in razvad; temveč iskal je prepirov in pretepov, kjer in kadarkoli je bilo mogoče. Zbog tega so se bali vsi, ki so ga poznali, govoriti v njegovej navzočnosti o ranjcem njegovem prijatelju Andreju Baumkirherju, ali celo obrekovati ga; kajti znano je bilo, da je Erazem nagle jeze in da ne prizanaša nikomur.

Nekoč je spremljal cesarja v Frankobrod na Nemškem, bilo je l. 1483. Tu se je zbralo mnogo nemških vitezov, grofov in knezov, da bi počastili cesarja ter se mu poklonili. Bil je takrat Erazem stotnik cesarski straži. Prijetne zabave in velike pojedine so prirejali dan na dan, radostno so praznili kozarce.

Govorilo se je pri tej priložnosti mnogo, posebno o hrabrosti in vojski ter naštevala so se različna imena pogumnih in slavnih junakov. Mej drugimi je govoril tudi star vitez iz Zavravske rodovine o junaku Baumkirherju kot o najizvrstnejšem junaku sedanjega časa. Skoro vsi primajevali so njegovej trditvi in pomilovali nesrečnega Baumkirherja. Pazljivo jih je poslušal Erazem, kajti podoba drazega mu prijatelja stopila je zopet živo pred njegove oči. Kar se vzdigne oholi cesarski maršal, grof Papenhajm, stari sovražnik in zavistnik Baumkirherjev; prične ga na vso moč grditi, imenujoč ga puntarja, ki je zaslužil smrt iz rabljevih rok. Dejal je, da je bil Baumkirher velik predrzneš in da mu je le slepa sreča pomagala pri njegovih delih. Globoko so zbodle te besede Erazma v srce; ko bi trenil plane kvišku, sedaj rudeč ko kuhan rak, sedaj zopet blede ko stena, ustne so se mu kar tresle od jeze, škripal je z zobmi ter srpo zrl v moža, ki je drznil izustiti tako sodbo o njegovem pri-

jatelju. „Prekliči, kar si govoril“, zagrmí Erazem nad Papenhajmom ter izdere meč iz nožnice, „sicer te umorim!“ — „Ne, nikakor tega ne storim!“ odgovori zaničljivo grof smejoč se in potegne meč iz nožnice.

Ko lêva stala sta si nasproti razkačena korenjaka, jeden poln opravičene jeze, in drugi, ki v svoji ošabnosti ni hotel preklicati izustenih besed. Ljut boj se prične. Predno so ju mogli umiriti, ležal je že grof Papenhajm s preklano glavo v svojej krvi na tleh ter kmalu izdihnil.

„Beži, reši se!“ opominjajo Erazma prestrašeni in zbegani prijatelji. Toda junak, ki ni poznal strahu — ni bežal.

V. Erazem obsojen k smrti.

Ko je usodni ta kraj zapustil, podal se je Erazem na svoj dom. Strašne misli so mu rojile po glavi, nek notranji glas pa ga je opominjal v jedno mer, rekóč: „Reši se!“

Ko se je tako nekega dne bojeval jako vznemirjen in zamišljen s svojo vestjo, odpró se naglo duri stanice njegove in vanjo stopi tolpa oboroženih vojakov. Erazem plane kvišku ter seže po meču, toda ko bi trenil, bil je na tleh. „Povežite ga ter peljite v ječo!“

zagrmí mož od glave do pete v jeklu, „s svojo krvjo opere naj kri umorjenega mojega brata!“ Vojaki storé, kar jim je bilo ukazano ter ga odvedejo seboj. S težkim železjem okovanega vržejo ga v ječo.

Molčé premišljeval je Erazem v zaporu žalostno usodo svojo in zrl črne stene svojega bivališča. Jeza in srd do ljudij objedala sta mu srce, kakor dva strupena gada.

Osem dni — njemu osem dolgih let — mu je preteklo v temnej ječi, v katero se je bliščala samo skozi malo luknjico slaba svetloba. Kruh in voda sta mu bila hrana, ki jo je skozi malo okno v steni prejemal od neznane mu roke.

Zarana devetega dne čuje ropot pri železnih durih svoje ječe. Odpró se in obo-roženi vojniki vstopijo, vzemó mu železje od nog in rok ter mu velijo, da ima iti ž njimi.

Vodijo ga po širokih stopnicah v veliko dvorano, kjer je bilo že zbranega mnogo občinstva. Erazem je stal pred sodiščem. Za dolgo mizo, vso s črnim suknom pregrneno, je sedelo 12 mož. Prašajo ga po imenu, stanu in rodu; toda on jim reče: „Vsej slovenski in nemški deželi je znano moje ime! Storite torej, kar vam drago!“

Sedaj vstopi v sodišče Papenhajmova rodbina črno napravljena ter toži Erazma,

da je umoril grofa ter da je nevaren miru. dežele. Kakor se junaku spodobi, odgovori jim Erazem mirno: „Zaničeval in opravljal je najboljšega prijatelja mojega in ker ni hotel preklicati svojih besed, velevala mi je prijateljska dolžnost in poštenje, iskati si zadoščenja z mečem — kakor gre junaku in vitezu!“

„Pa vendar priznavate, da ste ga umorili?“ praša ga sodnik. „Obstanem! pa nisem ga umoril po zvijači, temveč v poštenem boju.“

„So vam li bile znane deželne postave?“

„Poštenje je vojaku in vitezu najsvetejša postava. Ne poznam postave, ki bi velevala, svoje ali prijatelja svojega razžaljenje trpeti brez osvete!“

„Ni li sodnij, kjer ima vsak iskati pravice?“

„Kaj? Vojak, pokrit z ranami, naj še le pri vas išče zadoščenja, vi peresni junaki, in naj trpi, da se bote igrali v svojej slepoti z njegovim poštenjem in z njegovo pravico?“

„Gorjé domovini naši“, nadaljuje čez nekoliko, „gorjé nam, če bi bili naši junaki taki babjaki! Obsodite me v smrt, kajti takega časa nečem doživeti!“

Sodnik mu vleva, ostro ga z očmi mereč, pogledati v obraz onim, ki ga bodo

obsodili. Le malo jih pozna, a ti so sovražniki njegovi.

Peljejo ga sedaj v drugo dvorano, in mej tem so sodniki sklepali sodbo. Vsak izmed teh vzel je jedno krogljico ter jo vrgel v pokrit lonec. Ko ga odkrijejo, bilo je mej dvanajstimi kroglicami pet belih, sedem pa črnih. Potem pripeljejo Erazma nazaj ter mu naznanijo obsodbo: „Čez tri dni boste obglavljeni“.

„Pred cesarjem hočem biti obsojen!“ reče jim, „toda ne mislite, da si hočem s tem milosti izprositi, nikakor ne, umreti hočem, toda ne v rokah rabljevih!“

„Cesar je že odšel“, odgovori višji sodnik, „zanešeno vam ne bo!“ Ko to izgovori, vrže mu prelomljeno šibico pred noge.

„Naj se mi zgodi tako!“ pravi junaški Erazem, „prevečkrat sem v bojih za domovino zrl smrti v obličje, da bi se je mogel sedaj bati. Rabljev meč nobenega več ne omadežuje, odkar ga je Baumkirherjeva kri oprala!“ To izgovorivši obrne se Erazem in gre. Mirno se je oziral po občinstvu, zbranim v dvorani; marsikomu so stopile solze pomilovanja v oči. Njegovo možko vedenje je presunilo srce marsikoga — pomilovali so ga vsi.

VI. Erazem rešen iz ječe.

V smrt obsojenega Erazma so zaprli sedaj v drugo ječo, prostornejšo in svitlejšo, pa zato nič manj strašno. Vsi, ki so prišli v to ječo, so morali umreti. Stanovitno in možko, kakor gre možu, je pričakoval Erazem strašne ure, ko bo ostavil to življenje. Ljudje, ki so ga obiskovali, so mu bili sicer nadležni, a vse je voljno vsprejemal ter se prijazno pomenkoval in celo šalil ž njimi. Najbolj razveselil ga je star, častitljiv duhovnik, kadar je prišel k njemu. Rad je govoril ž njim o prihodnjem življenju in o neumrjčnosti človeške duše.

Tako sta pretekla dva dneva, — in napočil — je tretji, — ki bi imel biti njegov zadnji. Nič se ga ni bal, pripravljen je bil za smrt. Zaničeval je ves svet, njegovo nehvaležnost in njegove sleparije. Duh njegov je bil že nad zemljo, prosto je dihal. Marsikoga izmed bivših prijateljev je videl v duhu, prijateljev, ki so izgubili življenje v svetem boju za domovino. Pomenkoval se je že v duhu s svojim nepozabnim tovarišem — Baumkirherjem.

Brez potomcev, brez žene, ločen od tovarišev svojih in zapuščen je bil, — kaj bi ga moglo še veseliti na zemlji?

Tako je sedel zamišljen o mraku tretjega dne v svojej celici; zunaj pred ječo pa so se njegovi čuvaji gostili dobre volje z jedjo in pijačo, katero jim je kupoval jetnik. Na zdravje njegovo so pili rujno vince!

Kar se odpró vrata, in v ječo stopi nek menih. Erazem meneč, da ga pride duhovnik obiskat, vstane, ide mu naproti rekoč z milim glasom: „Zahvaljujem se vam, častitljivi duhovni oče, zahvaljujem se, da skrbite tako ljubeznjivo za me! Moj račun z Bogom je sklenjen, rad bi sam preživel svojega življenja zadnje ure.“

Menih odgrne molče svojo kuto in zdajci izpozna jetnik cesarskega dvornika, Viljema Bereneka, v meniškem oblačilu. Bil je to plemenit, hraber Štajerc, iz stare rodovine štajerskih grofov; kot moder svétnik je bil na dvoru cesarja Friderika III. Menil je, da se ne more drugače izkazati cesarju zvestega podanika, nego če brez vse samopridnosti pomaga cesarju v to, kar je dobrega in ga varuje zapeljivih svetovalcev.

Zaman si je prizadeval Viljem Berenek izprositi milosti za junaškega Baumkirherja pri Frideriku; a posrečilo se mu je to za zeta svojega, Ivana Štubenberškega, ki je bil pozneje deželni glavar na Štajerskem in zvest podanik cesarjev.

Globoko je žalilo v srce plemenitega Bereneka, da bo zopet umrl velik junak v rokah rabljevih. Sklenil je, pomagati mu, kajti vedel je, da bi se sorodnikom Papenhajnovim silno zameril cesar, ako bi prizanašal Erazmu. Z zvijačo nakanil je, rešiti ga.

Dejal je, da ima velevažen opravek, ki ga mora izvršiti sam in prosil je cesarja za dovoljenje. Da bi ga nihče ne izpoznal, obleče redovniško haljo, poda se tako opravljen v mesto Frankobrod ter obišče tu zaprtega prijatelja Erazma. Zagledavši cesarjevega ljubljenca v meniškej opravi, začudi se močno; a Viljem, kateremu je bil vsak trenotek drag, da bi po nepotrebnem tratil čas z ničevim govorjenjem, veli mu kratko, podavši mu pilo in meč, katera je imel skrbno skrita v svojej obleki: „Tu vzemite pilo in meč, s tem se lahko rešite ter oprostate železja in ječe. O polunoči vam je lahko pobegniti. Takrat bodo trdno spali vaši čuvaji, — zato sem skrbel — porabite priliko in pobegnite. Unkraj reke Majna“, nadaljuje rešitelj, čakal vas bode sluga s konji. Preplavati pa vam je prej reko, kajti na mostu stoje močne straže. Skrivajte se skrbno in oprezno, morebiti se vam posreči.“

Ves ginjen in iznenaden je hotel Erazem

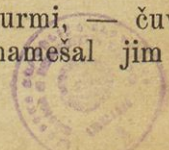
objeti velikodušnega rešitelja; pa Viljem, ko izgovori zadnje besede, potegne haljo čez glavo ter izgine.

VII. Erazem pobegne iz ječe.

Erazem je menil, da sanja; toda pogled na rešilno orožje ga je prepričal resnice in mu napolnil srce z novim upom.

Preudarjal je, kako bi mu bilo pobegniti bolj varno. Že je gledal v duhu mile kraje drage mu domovine; v tem pa je razprostrla noč svoje črno krilo čez trudno zemljo. Čimbolj se je bližala polnočna ura, tem živahneje mu je bilo po rešitvi hrepeneče srce ter se mu polnilo s sladkimi nadami. Večernica je prijazno in čarobno svetila skozi omreženo lino in zdelo se mu je, da vliva bolnemu njegovemu srcu uteho in tolažilni mir. V duhu je zrl že nad seboj neizmerno obnebje z neštevilnimi lučicami, in bilo mu je pri srcu tako lahko, — tako prijetno! Polnočna ura ni bila daleč.

Oprezno stopa k vratom ter posluša pazljivo, kaj da počne straža. Na veliko veselje čuje smrčanje pred durmi, — čuvaji spé; — Viljem Berenek namešal jim je makovega soka med vino.

Ta trenotek uporabi jetnik, da brzo prepili težke okove z rok in nog; glasno mu je tolklo srce, ko je oprezno odložil železje na tla. Ko se čuti prostega, zgrabi meč, poljubi ga tako srčno in iskeno, kakor poljubi prijatelj prijatelja po dolgi ločitvi.

„Hodi z menoj, drago orodje rešitve moje! Ti, ljubi meč, me boš ali rešil, ali pa mi dal umreti junaško!“

Te besede sam seboj govoreč, odrine pogumno zapah pri vratih. Ne da bi ga bil kdo čutil, splazi se memo spečih stražnikov in dospe skozi več praznih sob — na dvor. Ko pride do dvorišnih duri, najde jih odprte. Tu sliši stražo korakati pred durmi. Srce mu močno bije in on pričakuje nestrpno ugodnega trenutka, ko bo mogel neopažen smukniti na plano. Le tri korake in — bil bi svoboden! Kar se nagloma zapodi vanj velik pes, grozno lajajoč. Erazem ga hoče razsekati, a glej! njegova zvesta Sultana planeta na psa in ga raztrgata. Ves čas, kar je bil njuni gospod zaprt, nista se ganila izpred ječe njegove.

Pri tej priložnosti hoče Erazem planiti skozi glavna vrata, kar nekdo z osornim glasom zavpije: „Kdo je?“ Sedaj veljala je glava in srce. Zdajci izpozna čuvaj ubeglega jetnika; a predno mu je bilo mogoče zasmoditi okorno puško, že mu jo izdere

Erazem iz rok in zažene v globoko reko, a strahopeten vojak pobegne. Brez obotavljanja se vrže Erazem v peneče valove in plava s svojima zvestima psoma na ono stran reke, kjer ga je pričakoval njegov zvesti sluga s konji. Erazem je bil prost, dihal je zopet zrak svobode.

VIII. Erazem pride zopet v svoj grad.

Podala sta se brzo na pot proti domu. Jahala sta le po noči; po dnevi pa sta se skrivala po gozdih. Jako je veselilo ubeglega Erazma, ko je videl, kako ga zasledujejo vojaki, a on se je preoblekel na poti, da bi ga ne izpoznali. Rešitelj njegov, Viljem, je skrbel za obleko, živež, denar in orožje.

Srečno sta se odtegnila preganjalcem ter slišala v marsikterem mestu govoriti, kako drzno je pobegnil Erazem iz zapora in da ga vsakdo sme ujeti ali pa ubiti. A Erazem se ni bal tega, kajti obleka in predrugačen obraz sta ga delala nepoznatega. Dospela sta po dolgem potovanju na mejo avstrijsko.

Ko je Erazem ugledal vrhove domačih gora, storilo se mu je milo pri srcu, radostilo ga je neizmerno, videti kraje, kjer je preživel mladostna leta in katerih že tako dolgo ni gledal. Težko mu je delo jedino to, da se

vrne preganjan in kot begun v svojo domovino in da se mora kakor ubijalec potikati in skrivati po goščah v deželi, kjer je prej ime njegovo slovelo tudi v kočah bornih kmetov.

Nameraval je podati se v svojo graščino pod Sokoljem na Štajerskem, toda bal se je, da bi ga ondi ne izvohali zasledovalci. Sklenil je torej iti na Kranjsko v Predjamo, v stari grad svojih pradedov.

Kraj, v katerem stoji grad, je bil Erazmu ves pripraven za njegov sedanji položaj; vedel je, da se mu tu ni bati ničesar, ker je ta kraj večinoma neznan ljudem. Sodil je po svojej pameti in izvolil ta kraj v svoje bodoče stanovanje, akoravno ga je svaril pred tem nek notranji glas.

Da je Erazmov Predjamski grad ostal svetu neznan, vzrok je ta, da je v deželi še drug grad istega imena, katerega so zidali tudi gospodje tega rodu, a v prijetnejšem in bivanju prikladnejšem kraju. Prvi se je zategadelj pozabil čimdalje bolj.

Strašna noč je bila, grom je bobnel, bliski so švigali semterja. Viharji so tulili in tako razgrajali, da so ruvali s koreninami vred stoletna drevesa; dež in toča sta se vsipala iz črnih oblakov, ko sta prišla Erazem in njegov sluga pred grad po dolgem potovanju vsa premočena ter v vedni nevarnosti,

da bi ju blisk ali kako padajoče drevo ne pobilo. Konja privežeta k drevesu ter po ozki, strmi poti plezata po vseh štirih proti gradu. Vsa trudna, upehana in mokra dospeta na konec svoje poti. Grajske duri so bile odprte. Korakata po stopnicah — nikjer ni bilo čuti žive duše, vse je bilo tiho. Že skleneta, vleči se k počitku, ko začujeta govorjenje. Ideta na mesto, od koder sta slišala šum in res — zasveti se jima luč skozi ključavnično luknjico. Erazem hitro odpre duri, a kako je presenečen, ko vidi okrog mize 12 oboroženih korenjakov. Ko ti zagledajo neznanega jim Erazma, planejo raz svoje sedeže, sežejo po mečih in hoté udariti na Erazma. „Stojte!“ zapove jim Erazem in nameri samokres med nje. Ti stopijo za nekaj korakov nazaj in Erazem jih praša: „Kdo ste, kaj iščete todi!“ — „Kje imaš pravico, nas tako vprašati, predrzneš ti?“ — „Menim, da gospodar ima vedno oblast čez grad svoj in da mora vedeti, kdo da stanuje v njem!“

Vsi se zavzamejo nad takim govorjenjem, dobro ga pogledajo in jednoglasno zavpijejo: „Res je, Erazem, naš gospod in zapovednik!“

Zdaj i Erazem spozna svoje hlapce, katerim je bil grad v varstvo izročil za čas njegove odsotnosti.

Na njegovo vprašanje, kako da so se imeli, odkar njega ni bilo, rekó mu, da so izvedeli, da je bil njihov gospod obglavljen in da so sklenili potem, preživiti se s tem, kar si bodo pridobili s silo. Kakor bi mu prorokoval nek notranji glas, dé Erazem: „Saj me morda res ne čaka družega!“

Hlapci so postregli prišlecema z večerjo, katera se jima je vrlo prilegla.

Spravita se k pokoju kar na trda tla, a vender jima je tako ugajalo, kakor na mehkih pernicah.

Drugi dan je imel Erazem mnogo opravka. Vse svoje posestvo je skrbno pregledal in videl je, da je jako slabo preskrbljen s hišno opravo. Sreča je bila, da v onih časih, po katerih še sedaj naš kmet zdihuje ter si jih zopet želi, niso poznali mehkužnosti, kakršna danes do malega obvlada vse stanove. Vojščaki, ki so bili utrjeni v vseh nadlogah in niso poznali mehkužnosti, so bili kmalu zadovoljni.

Da bi sebi in svojim ljudem potrebnega živeža preskrbel, sklenil je Erazem, skrivaj obiskati vsa svoja posestva, in to tem lažje, ker je imel oskrbnike zveste, da se je mogel nanje popolnem zanašati.

Tretjega dne po prihodu na svoje domovje preobleče se Erazem v narodnega

kmeta in vzame seboj jednega svojih hlapcev. Obišče najprvo spodnji grad, kjer mu je bil oskrbnik starec, pravi uzor zvestega služabnika. Ugledala sta že od daleč grajske stolpe, ko jima pride starec naproti, ves sključen od starosti. Lasje so mu bili beli ko sneg in počasi ko senca je korakal. Ko prideta bliže njega, zavpije presenečen Erazem: „Konrad, zvesti moj stari Konrad!“ in prime ga za roko. Starček ga pogleda milo, obriše si solze, ki so se mu vdrle po zgubanih licih in upre oči v neznanega mu Erazma; ko ga spozna, začne se tresti, kolena mu omagujejo in na tla bi bil padel, da ga nista oba prijela. Zdajci objame stari Konrad gospoda svojega in plaka od veselja, da ga zopet in tako nenadoma vidi. Potem mu reče Erazem, da naj ga spremi v grad. Stari Konrad pak dé z milotožnim glasom: „Ne morem, ne smem vaju voditi tja, kajti izgnali, spodili so me, — in mi pustili nič družega, ko to-le beraško palico.“ To izgovorivši vzame list iz nedrija in ga poda nekdanjemu svojemu gospodu. Erazem vzame list in čita:

„Nesrečni prijatelj!

Vse moje prizadevanje in ves moj trud, tebi pomagati, nista ničesar zmogla. Večjo nesrečo, kakor umor Papenhajmov, so pri-

nesle Tebi lažnjive tožbe tvojih sovražnikov, kakor če bi bil izdajnik in prijatelj strašnega kralja Matijaža. Tvoje imetje je zapadlo in za Tvojo glavo je obljubljena velika nagrada onemu, ki Te dobi živega ali mrtvega v pest. Beži, reši se v daljne kraje!“

List ni bil podpisan, a Erazem je vender takoj uganil, da je pismo pisala roka zvestega prijatelja in rešitelja ter ga potem izročila staremu zanesljivemu Konradu.

Kaj je čutil Erazem v svojem srcu, ko je prečital pismo, ni možno povedati. Molče in kakor od strele zadet je stal tu nepremakljivo; v prsih mu je strašno vrelo in kipelo. Bridek srd do vseh ljudi je pretrgal poslednjo vez, ki ga je dosedaj še vezala na sovražni svet.

„V svojem in prednikov svojih rojstnem kraju hočem umreti. Ti nehvaležen svet, za katerega sem se tolikokrat bojeval ter kri prelival! Jeli zaslužen to plačilo?! Iz naročja svojega me pahneš, vse imetje mi vzameš, vse upanje mi uničiš in sedaj koprniš celo po mojej krvi! Naj ti bo! Tudi jaz ne poznam nikakršnih dolžnosti do tebe, neusmiljeni, brezsrčni svet!“

„Idi, idi! stari z menoj v moje skalnato domovje. Krokarji in sove naj nam pojo jutranjo in večerno pesem; volkovi in med-

vedje naj bodo nam tovariši! Do smrti te hočem živiti in tudi, če bi imel za vsak grižljaj, ki ti ga dam, prelivati človeško kri.“

Erazem in spremljevalec njegov vzameta starca v sredo in ga tako privedeta polagoma v grad. Zdajci pokliče Erazem vse hlapce svoje k sebi in jim pové svoje naključje, ter da je prisiljen, skrbeti s silo za svoj obstoj. Surovi hlapci so bili takega življenja navajeni in prisegli so mu, ž njim vred živeti in umreti.

Novo življenje je pričel Erazem s svojimi ljudmi, življenje, katero je bilo v onih časih tolikim nemškim plemenitnikom po vsej deželi strah in šiba — Erazem je pričel ropati.

Prvi, nad katerega je razlil Erazem svoj srd, je bil Ivan Štekperk. Ta je bil star sovražnik Erazmov in rodovine njegove. Kolikor je le mogel, želel mu je škoditi pi cesarju. S silo vzel je Erazem grad Štekperkov. Ko je vanj udril, skril se je gospodar na izbo; a pod je bil trohljen in črviv, — on se vdere in obvisi za glavo med podem, in tu je storil žalostno smrt. Bil je poslednji tega rodu.

V nedolgem času je postal Erazem s svojimi vojniki strah vsej deželi. Rop sledil je ropu, predrzno razgrajal je brez miru in prizanašanja. Vso okolico je vznemirjal daleč

na okoli, razbijal in moril je z divjimi svojimi četami vse, kar mu je prišlo pod roko: bogate samostane, samogoltne varuhe, neusmiljene graščake, katere je najraje stiskal.

Tem ljudem je bilo strašno njegovo ime; — sladko pa je bilo ubogim, stiskanim in preganjanim, katerim je bil kakor dober prijatelj vedno branitelj in rešitelj.

Posebne misli so mu rojile po glavi: postavil se je sodnikom človeškega rodu s tem, da je nepravičnike in stiskalce ubogih sovražil iz vsega srca. Zakoni so ga sicer ostro sodili, a vendar se ne more reči, da je bil jednak drugim roparjem in tolovajem. Nikdar ni bil neusmiljen ali nečlovešk. Krvi ni prelival nepotrebno ali brez uzroka, razen kadar mu je šlo za lastno življenje.

IX. Erazem v svojem gradu oblegan.

Tako je bil Erazem že skoro dve leti strah vseh onih, katere je sovražil. Povsod je bil navzoč, toda povsod drugače opravljen. Vse mu je bilo znano in povsod je ušel zanjkam, ki so mu jih nastavljali. Se za njegovo bivališče sovražniki niso mogli izvedeti, ker nikoli ni razgrajal prav blizu svojega doma. A vse ima svoj konec, tako tudi njegov ni bil daleč.

To in pa ker je bil pomočnik in vodnik ogerskim četam, ki so istega leta pridrle do Trsta, napotilo je končno cesarja Friderika, da je dal nalog tržaškemu poglavarju Gašparju Ravbarju, naj se vzdigne proti razbojniškemu Erazmu ter ga dobi živega ali mrtvega. To je Erazem po svojih ogleduhih kmalu izvedel.

Z lastnimi očmi je vse videl, kar so pripravljali za njegovo uničenje in sklenil je predrzno, Ravbarju nagajati, kolikor možno.

Ravbar je imel mnogo vojakov in prizadeval si je na vso moč, cesarjevo povelje izpolniti natanko. Povsod je Erazma zasledoval, toda kamorkoli se je ganil, je bil prevarjen. Ali sreča je opoteča in večidel mati nesreče. Ljudi, katerim je sreča mila, stori napihnjene in jih od pravega pota zapelje v brezdno pogube. Tako se je prigodilo že mnogim, med drugimi tudi — Erazmu.

Ravbar je imel nekega dne s svojimi prijatelji gostijo na svojem gradu pri Planini, Mali grad zvanem.

Predrzni Erazem prihaja sam pred Mali grad in se začne razgovarjati z baronovim hlapcem. „Pojdi“, reče mu, „k svojemu gospodu, sporoči mu pozdrav ter reči mu, da sem pripravljen, sam pokazati mu pot do svojega gradu. Obljubim mu tudi“, nadaljuje

jezdec, „da ga bom doma bolj pogostil, kakor bi morebiti on mene tu.“

„Smem vas li prašati, kdo ste?“ dé hlapec baronov.

„Prisrčen prijatelj sem tvojega gospoda in se zovem Erazem Luegar“, pravi Erazem ter ustreli dvakrat proti nebu, spodbode konja in zdirja. Ko Ravbar in gostje njegovi to čujejo, ustanejo, osedlajo brzo svoje konje in udarijo za njim. Videli so ga daleč pred seboj jahajočega v divjem teku. A kmalu jim izgine izpred očij, kakor bi ga bil sam peklenšček odnesel.

Srditega barona to še bolj ujezi, zato pošlje na vse strani ogleduhe. Sledili so tudi konjskim kopitom, katerim je dal Erazem pribiti podkove narobe, da bi ga ne zasledili. Iskali so ga po gozdih in stranskih potih in dospeli do strme, navpik stoječe skaline, na katerej se je dvigal Erazmov grad.

Ko Ravbarju naznanijo, da so zasledili Erazmov grad, vzdigne se s svojimi vojščaki proti Predjami. Toda kako se nevoljen zavzame, ko spozna na prvi pogled, da je grad nepremagljiv in da ga ni možno drugače vzeti nego z izstradanjem.

Ko je Ravbar izvedel za skrivališče Erazmovo, ukaže nedostopni grad obkoliti s precejšnjim številom vojakov, misleč, da bode glad primoral razbojniškega viteza k udaji.

Erazem in hlapci njegovi so pa svoje oblegalce zasmehovali. Dva meseca so že bili oblegani. Ravbar in vojniki njegovi so morali pri pomanjkanji živeža trpeti vse težave ostre zime. Mnogo jih je tudi zbolelo in pomrlo.

Erazem pa je v dokaz temu, kako dobro je preskrbljen z vsakršno hrano, spustil na pustni večer leta 1484. z gradu oblegovalcem celega pečenega vola na vrvi ter jih ob enem povabil k gorkejši peči v grad. Ravbar je menil, da je to le zvijača oblegancev, da bi s tem pomanjkanje skrili. Novo upanje mu je zasijalo. Toda zaman! Velika noč pride, Erazem se zopet spomni oblegovalcev in jim pošlje več živih ovnov.

Vse to in ves ostali živež je dobival iz Vipavske doline po skritem podzemeljskem hodniku.

Zima je minula in spomlad je vso naravo obudila v novo življenje. Erazem se je čestokrat prikazal oblegalcem svojim in se pogovarjal z njimi. Barona Ravbarja je povabil večkrat k sebi in mu obljubil pri svojej viteški časti, da se mu ne zgodi nič žalega in da se prepriča, da je vse prizadevanje, izstradati ga, prazno in brezvspešno.

Ravbar ni zaupal Erazmovim besedam. Večkrat je poslal Erazem Ravbarju kaj

mastnega za južino ter ga ob jednom prosil, naj slugi ne stori nič žalega, „kajti“, dejal je Erazem, „preokorno je, streči mu po vrvi z grada.“

Erazma je predrznost in prevzetnost zapeljala tako daleč, da je prve češnje in jagode, katere je kmalu potem dobil iz Vipavske doline, poslal po svojem slugi oblegajočemu Ravbarju, rekši, da se vse to in karkoli si poželi človeško srce, dobiva v jami pri njegovem gradu.

Silno se je zavzel Ravbar videč, kako obilno ga Erazem s češnjami, jagodami in drugim sadjem v letnem času obdaruje, ko je v deželi komaj drevje cvetelo. Kmalu potem dobi plemenitih rib, in tako ni noben dan minul, da ni prišel Erazmov sluga z novimi darovi k baronu.

X. Erazem izdan. Smrt njegova.

Baron Ravbar je uvidel, da svojega namena ne doseže. Sklenil je torej prošnjam svojih vojakov privoliti, da se vrnejo v Trst. Namenil se je že, da cesarju sporoči o svojem nevspehu in izprositi Erazmu milosti. Ali jeden vojakov, — nek Furlan — mu priporoča, končati Erazma z zvijačo, ker ga ne morejo z orožjem. Zato mu svetuje, Erazmo-

vega slugo pregovoriti v to, da izda svojega gospoda; denar in obljube, meni Furlanec, bodo ga podkupile.

V svoji nevolji, da ga je up tako prevaral, je mislil Ravbar bolj na osveto, nego na to, kar mu je velevalo srce. Sklenil je storiti, kakor mu je bilo nasvetovano.

Sluga Fran pride zopet z novimi darovi in Ravbar ga sprejme jako prijazno. Povabi ga k jedi in obdaruje obilo. Ponižnost zapovedujočih omeči take močno, ki imajo spolnovati povelja. To se je najbolj pokazalo pri preslepljenem slugi Franu, katerega sta Ravbarjevo zlato in dobrotljivost omamila popolnem.

Vsikdar, kadar je prišel, je bil Ravbar prijaznejši ž njim in kmalu se mu je tako prikupil in ga pridobil za se, da mu je smel prosto razodeti svoje nakane. Mnogotere obljube, prostost in odpuščanje so bile veše, ki so ubogega Frana vjele v svoje mreže in premamile njegovo vest. Srce se mu je treslo, kadar je mislil na strašno nezvestobo, a pregovorjen po zapeljivosti se mu je hudobija videla manjša; menil je, da ustreže s tem domovini in da bo srečno živel v prihodnje. Glas njegovega srca, ki ga je svaril pred nezvestobo, postajal je vsak dan slabši in kmalu je zaspala popolnem vest v njem.

Oj, grde strasti, ki nas tako z lahka zapeljejo na pot hudobije in nam nikedar več ali pa le težko dadó zopet vrniti se k čednosti! Zlato in ljubezen sta mogočna gospodarja sveta; mogotce in berače imata v svojej oblasti in le malokdaj se dasta premagati.

Zlato je oslepilo prej zvesto srce Franovo, ljubezen ga je speljala v pogubo.

Sluga Fran je imel namreč izvoljenko, katero je srčno ljubil; družega ni želel, nego dobiti jo v zakon. Hudobija mu je odprla pot do nje in mu je kazala vso nesrečo pri njej; čednost pa mu je odkrila v zvestobi do svojega gospoda žalostno podobno večne ločitve od njegove ljubice, — in na vse zadnje izročila ga zaničljivej smrti. Padel je! Preveliko zaupanje v zvestobo svojega sluge pa je bilo Erazmu v pogubo. Ta je izdal svojega gospoda s tem, da je naznanil baronu Ravbarju, da zahaja Erazem vsak večer na določeno mesto, da opravi svojo naravno potrebo. Rekel mu je: „Skala tam ni debela in če vanjo ustrelite in jo dobro zadenete, mora se razrušiti.“

Oblegovalci so seboj imeli nekaj topov iz Ljubljane, katerih se pa niso posluževali do sedaj, ker so menili, da trdi skali nič ne škodijo. Dogovorili so se torej, da izobesi sluga Fran kos bele tkanine na ono mesto,

kamor zahaja običajno Erazem, in proti onemu kraju naj ustrelé. Pristavil je tudi nezvesti sluga, da jim bo luč na oknu naznanila, kdaj bode Erazem na imenovanem mestu.

Brezvestni izdajnik se vrne v grad in točno izpolni obljubo svojo.

Jelo se je mračiti. Kmalu ugledajo oblegovalci obešeno znamenje in brez odloga namerijo vse topove na ono mesto. Komaj so pričakovali noči in z njo danega znamenja.

Erazem je bil tistega dne nenavadno otožen in žalosten. Neznani nemir in strah sta mu polnila tesne prsi. V pretekli noči se mu je prikazal v sanjah duh nepozabljivega Baumkirherja, ki mu je podal roko in ga s prstom žugaje svaril pred kačo, katera mu je zvita in sikajoča ležala na prsih. Zbudil se je.

Ves zamišljen lazil je ves dan po svojem gradu. Govoril je malo, tudi pil in jedel je malo. V mraku gre, kamor sta ga potreba in naključje peljala, — v svojo smrt. Na oknu mu je gorela mrtvaška luč. Zagledavši znamenje, ukazal je Ravbar ustreliti proti dotičnemu mestu; štirje topovi, vsi najedenkrat sproženi, so zagrmeli strašno in — Erazem se je zgrudil mrtev na tla, od porušenihi skal zadet izdihnil je svojo dušo pod razvalinami razdejanega skalovja. Hlapci

in sluge hité prestrašeni in zbegani proti kraju nesreče, da bi svojemu ljubemu gospodu pomagali. To je dalo oblegalcem priložnost, polastiti se gradu s pomočjo izdajnika. Z golimi meči pridrli so v grad. Dvanajst Erazmovih služabnikov, krepkih korenjakov, postavi se zdaj v bran oblegalcem. Bijejo se ž njimi junaški kakor levi; toda podlegli so mnogoštevilnejšim Ravbarjevim vojnikom; vsi so našli smrt poleg Erazma. Ko baronovi vojaki vidijo, da so zmogli hlapce, zaženo strašen krik; izdajalcu Franu pa se zahvaljeva je delajo velikanske obljube. Vse grajske stanice jim je moral razkazati, zlasti pa tisti podzemeljski hodnik, ki ga je priroda sama v zemlji izdolbila in ki je štiri milje daleč vodil v Vipavsko dolino, od koder je dobival Erazem ves živež in druge potrebščine.

Ko Ravbar pride na ono usodepolno mesto, kjer je ležal Erazem zasut, najde starca vsega v solzah vtopljenega nad grobljo; bil je to stari, zvesti Konrad. Dolgo so ga molče gledali, kajti smilil se je starec i trdim srcem. Čez nekoliko sklone Konrad glavo svojo in upre najprvo oči v nezvestega Frana, ki je zrl sramotno v tla. Počasi vzdigne se starec in kakor duh z onega sveta stopa proti Franu. S trdnim in ostrim glasom mu reče: „Mladenič, izdal si svojega gospoda;

tresi se Juda Iškarijot! Jaz ga hočem maščevati!“ Izrekši te besede, potegne Konrad, ko bi trenil, oster meč izza pasa in ga zasaadi z močno roko v izdajalčevo srce. Malo pozneje je tudi starec zgrudil se mrtev na tla in razmesarjen ter preboden izdihnil dušo.

Takoj drugi dan zapustili so baron in vojaki tisti kraj. V gradu pa ni ostalo žive duše, razven dveh sultanov, ki svojega gospoda tudi po smrti nista zapustila. Pač zvesti živali!

Sosedje so pokopali svojega dobrodelca Erazma in sluge njegove na pokopališči bližnje cerkve Marije Device.

Nobenega sorodnika, nobenega prijatelja ni bilo pri Erazmovem pogrebu; le zvesta psa njegova sta žalostna sledila in — na grobu kmalu poginila.

To se je godilo leta 1485. Z Erazmom izumrl je rod Predjamskih gospodov.

V gradu ostalo je še več znamenj, med drugimi vidi se še sedaj mesto, kjer je Erazem sklenil nesrečno svoje življenje.

Stari grad je tekom tega časa razpadel in poznejši graščinski posestnik, Ivan grof Kobencel, je sezidal leta 1570. sedanji novi grad.

